

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2020

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
(ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ)
Θέματα και Απαντήσεις

Επιμέλεια: Ομάδα Φιλολόγων

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ

ΩΘΗΣΗ

Αφειρηρία το μέλλον

ΓΥΜΝΑΣΙΟ / ΛΥΚΕΙΟ

ΩΘΗΣΗ

Αφειρηρία το μέλλον

<http://www.othisi.gr>

Τετάρτη, 24 Ιουνίου 2020
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΑ (ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ)

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- α. Πεδινοί
- β. Ομάδα Ιαπώνων
- γ. Λαϊκό Κόμμα (1910).

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. Σχολικό βιβλίο σελ. 77

Μία από τις δύο μεγάλες πολιτικές παρατάξεις που συγκροτήθηκαν στην Εθνοσυνέλευση του 1862-1864. Είχαν ως ηγέτη τον Δημήτριο Βούλγαρη, ο οποίος υπονόμει τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς. Με παρεμβάσεις στο στρατό επιχείρησε τη δημιουργία σώματος «πραιτωριανών», για να εξασφαλίσει την παραμονή του στην εξουσία. Εμπόδιο στις επιδιώξεις του στάθηκαν πολιτικές ομάδες και θεσμοί. Ο Βούλγαρης έβρισκε οπαδούς ανάμεσα σ' εκείνους που είχαν διοριστεί παράνομα στο στρατό ή το δημόσιο και φοβούνταν μη χάσουν τη θέση τους σε περίπτωση επικράτησης συνθηκών κοινοβουλευτικής νομιμότητας, σε ανέργους πτυχιούχους και μικροκαλλιεργητές.

β. Σχολικό βιβλίο σελ. 86

Ομάδα έξι βουλευτών (Γούναρης, Πρωτοπαπαδάκης, Ρέπουλης, Βοζίκης, Αλεξανδρής, Παναγιωτόπουλος) που πρωτοπαρουσιάστηκε διαμορφωμένη το 1906 και αποτέλεσε το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο έως το 1909. Ήταν πολιτικό μόρφωμα υπό τον Δημήτριο Γούναρη [και ονομάστηκαν έτσι γιατί η μαχητικότητά τους στη Βουλή θύμιζε τη μαχητικότητα που έδειξαν οι Ιάπωνες στον νικηφόρο κατά των Ρώσων ρωσοϊαπωνικό πόλεμο του 1904-5]. Επίκεντρο της κριτικής του ήταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Η ομάδα δεν μπόρεσε να επιβιώσει και διαλύθηκε το 1908. ή σελ.86 «Το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο έως το 1909 ήταν η εμφάνιση της κοινοβουλευτικής ομάδας των Ιαπώνων, πολιτικού μορφώματος υπό τον Δημήτριο Γούναρη, που ιδρύθηκε το 1906. Επίκεντρο της κριτικής του ήταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Η ομάδα δεν μπόρεσε να επιβιώσει και διαλύθηκε το 1908.»

γ. Σχολικό βιβλίο σελ. 93

Κόμμα που ιδρύθηκε από τους Κοινωνιολόγους (με αρχηγό τον Αλέξανδρο Παπαναστασίου) στα μέσα του 1910. Συμμετείχε στις δεύτερες εκλογές του 1910 (της 28^{ης} Νοεμβρίου) και εξέλεξε 7 βουλευτές. Στη Βουλή συνεργάστηκε με το Κόμμα των Φιλελευθέρων, παρέχοντάς του κριτική υποστήριξη. Βασικές προγραμματικές δηλώσεις του ήταν η αναμόρφωση του πολιτικού συστήματος και η επιβολή αρχών κοινωνικής δικαιοσύνης. Διαλύθηκε το 1915, οπότε οι Κοινωνιολόγοι εντάχθηκαν στο Κόμμα των Φιλελευθέρων.

ΘΕΜΑ Α2

Να χαρακτηρίσετε τις ιστορικές πληροφορίες που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πληροφορία και δίπλα του τη λέξη **Σωστό**, αν η πληροφορία είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πληροφορία είναι λανθασμένη:

- α. Στις 4 Αυγούστου 1936 ο Ιωάννης Μεταξάς, με την ανοχή του παλατιού, προχώρησε στην κατάλυση του κοινοβουλευτικού καθεστώτος και στην επιβολή δικτατορίας.
- β. Το 1844 ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος διατύπωσε με σαφήνεια στην Εθνοσυνέλευση τη «Μεγάλη Ιδέα».
- γ. Το δημοψήφισμα της 3^{ης} Νοεμβρίου 1935 έδωσε τέλος στη βασιλευόμενη δημοκρατία με ποσοστό 97,6%.
- δ. Το θέμα των δικαιωμάτων των ετεροχθόνων στην Εθνοσυνέλευση, που συνήλθε μετά την Επανάσταση του 1843, έδειξε τη βαθύτερη διάσταση που υπήρχε στην κοινωνία της εποχής.
- ε. Τα γεγονότα της περιόδου 1895-1898, που ήταν καθοριστικά για την τύχη της Κρήτης, προκάλεσαν κύμα μεγάλης φυγής προσφύγων.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- α. Σωστό
- β. Λάθος
- γ. Λάθος
- δ. Σωστό
- ε. Λάθος

ΘΕΜΑ Β1

Ποια ήταν η κατάσταση του πιστωτικού συστήματος της Ελλάδας από τα πρώτα χρόνια της Ανεξαρτησίας μέχρι την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας;

Μονάδες 13

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Σχολικό βιβλίο σελ. 26-27

Με την ίδρυση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους, το θέμα της δημιουργίας κεντρικής τράπεζας, αλλά και τραπεζικού συστήματος αντάξιου εκείνων που

Λειτουργούσαν στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, αποτέλεσε κεντρικό σημείο στους κυβερνητικούς σχεδιασμούς. Η ίδρυση τραπεζικών ιδρυμάτων δεν θα εξυπηρετούσε μόνο τις κυβερνητικές ανάγκες, τη διαχείριση του κρατικού δανεισμού, την έκδοση χαρτονομίσματος κ.λπ., αλλά θα έδινε λύση στο χρόνιο πρόβλημα των πιστωτικών αναγκών της οικονομίας. Θα εξασφάλιζε δηλαδή στις επιχειρηματικές πρωτοβουλίες τα απαραίτητα κεφάλαια με όρους οργανωμένης αγοράς και όχι τοκογλυφίας.

Το πιστωτικό σύστημα της χώρας βρισκόταν πραγματικά, κατά τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας, σε πρωτόγονη κατάσταση. Ήταν συνδεδεμένο με το εμπόριο των αγροτικών προϊόντων και ιδιαίτερα με τις εξαγωγές της σταφίδας. Οι έμποροι λειτουργούσαν και ως πιστωτές, με τοκογλυφικές διαθέσεις και όρους. Ο δανεισμός κατευθυνόταν, ως επί το πλείστον, προς τους παραγωγούς και δημιουργούσε προϋποθέσεις εκμετάλλευσης, καθώς ουσιαστικά επρόκειτο για έναν τρόπο προαγοράς της επικείμενης παραγωγής, με δυσμενείς για τον παραγωγό όρους. Την ίδια στιγμή άλλοι κλάδοι της παραγωγής στερούνταν των απαραίτητων για την ανάπτυξή τους πιστώσεων, και έτσι περιοριζόνταν οι επιχειρηματικές πρωτοβουλίες. Η κατάσταση αυτή ήταν αντίθετη με τις προθέσεις και τις πολιτικές του κράτους και αποθάρρυνε τα ελληνικά κεφάλαια του εξωτερικού. Οι προσπάθειες για την άρση όλων αυτών των εμποδίων υπήρξαν έντονες και προέρχονταν από πολλές πλευρές. Δεν απέβλεπαν τόσο στην εξάλειψη της τοκογλυφίας, όσο στην παράλληλη δημιουργία ενός πιο σύγχρονου πιστωτικού συστήματος, ικανού να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα ειδικών κοινωνικών ομάδων.

ΘΕΜΑ Β2

Ποια προβλήματα αντιμετώπιζαν οι Φιλελεύθεροι στην πολιτική πρακτική την περίοδο 1923-1928;

Μονάδες 12

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Σχολικό βιβλίο σελ. 104-105

Κατά την περίοδο 1923-1928, στην πολιτική πρακτική οι Φιλελεύθεροι ήταν αντιμετώπι με δύο χρόνια προβλήματα: τη σχέση της πολιτικής εξουσίας με τους αξιωματικούς, και το καθεστωτικό. Η διαρκής αντιπαράθεση στο εσωτερικό του κόμματος για τα ζητήματα αυτά προκάλεσε αντιφατικές επιλογές. Σχετικά με το καθεστωτικό, άλλοι οπαδοί ήταν υπέρ της αβασίλευτης και άλλοι υπέρ της βασιλευομένης δημοκρατίας. Όσον αφορά τη σχέση του κόμματος με τους αξιωματικούς, από τη μια μεριά γινόταν κατανοητό ότι η πολιτικοποίησή τους δημιουργούσε κινδύνους για το πολίτευμα, από την άλλη όμως το φαινόμενο είχε αποκτήσει τέτοια δυναμική, ώστε δεν μπορούσαν να το αρνηθούν, καθώς υπήρχε κίνδυνος προσεταιρισμού των αξιωματικών από την αντίπαλη παράταξη.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

α. τη συμβολή της Τράπεζας της Ελλάδος στη βελτίωση της ελληνικής δημόσιας οικονομίας (1928-1932) και (μονάδες 12)

β. τις προσπάθειες της Ελληνικής Κυβέρνησης στην αντιμετώπιση της κρίσης του 1929 τόσο στις εσωτερικές όσο και στις εξωτερικές οικονομικές συναλλαγές. (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Στις 14 Μαΐου 1928 άρχισε τη λειτουργία της η Τράπεζα της Ελλάδος, η νέα κεντρική τράπεζα της χώρας, και συνάμα ξεκίνησε η εφαρμογή στην Ελλάδα του κανόνα χρυσού συναλλάγματος, με βάση τον οποίο η δραχμή συνδεόταν με την αγγλική λίρα, δηλαδή με ένα νόμισμα χρυσής βάσης. Με διαφορετικά λόγια, οι κάτοχοι δραχμών μπορούσαν να πάνε στην Τράπεζα της Ελλάδος και να μετατρέψουν –με κάποιους περιορισμούς– τις δραχμές τους σε λίρες. Η υιοθέτηση αυτού του συστήματος εξαρτούσε άμεσα τη νομισματική κυκλοφορία και γενικότερα την προσφορά χρήματος από τις διακυμάνσεις των εξωτερικών συναλλαγών της χώρας.

Κ. Κωστής, *Ο πλούτος της Ελλάδας*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2018, σ. 250.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Από τα τέλη Σεπτεμβρίου του 1931 ως τον Απρίλιο του 1932 κυβέρνηση και Τράπεζα της Ελλάδος προσπαθούσαν να αποτρέψουν το αναπόφευκτο, δηλαδή την επίσημη εγκατάλειψη της ελεύθερης μετατρεψιμότητας της δραχμής στο πλαίσιο του κανόνα χρυσού συναλλάγματος και τη συνεπακόλουθη υποτίμηση της δραχμής, η οποία θα καθιστούσε αδύνατη την εξυπηρέτηση του εξωτερικού δημόσιου χρέους. Στην πράξη η απομάκρυνση από την ελεύθερη μετατρεψιμότητα της δραχμής σε ξένο συνάλλαγμα άρχισε από τα τέλη Σεπτεμβρίου με τους διαδοχικούς περιορισμούς που επιβλήθηκαν. Η εφαρμογή τους είχε ως θύμα τον πρώτο διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, τον Αλέξανδρο Διομήδη, που αντικαταστάθηκε επειδή θεωρήθηκε ότι χαρίσθηκε σε μεγάλους βιομηχάνους, επιτρέποντάς τους την εξαγωγή κεφαλαίων τις παραμονές της επιβολής των συναλλαγματικών περιορισμών. Η κυβέρνηση δίσταζε, όμως, να προχωρήσει στο ξεκαθάρισμα του τοπίου προχωρώντας στην επίσημη άρση της μετατρεψιμότητας. Η αντίστασή της πήγαζε εν μέρει από τις αγκυλώσεις της κυρίαρχης οικονομικής σκέψης στην Ελλάδα.

Χρήστος Χατζηιωσήφ (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα: Όψεις πολιτικής και οικονομικής ιστορίας 1900-1940*, εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σ. 327.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α) σχολικό βιβλίο, σελ.53 + αξιοποίηση Κειμένου Α

Το 1927, με αφορμή το αίτημα της Ελλάδας στην Κοινωνία των Εθνών για παροχή πρόσθετου δανείου, τέθηκε το ζήτημα της δημιουργίας μιας κεντρικής κρατικής τράπεζας που θα εξυπηρετούσε σημαντικούς σκοπούς. Δηλαδή θα αναλάμβανε τη διαχείριση των χρεών, την έκδοση χαρτονομίσματος και την ενιαία εφαρμογή της κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής. Παρά τις αντιδράσεις της Εθνικής Τράπεζας, η οποία είχε ιδρυθεί από το 19^ο αιώνα (συγκεκριμένα το 1841) και κάτω από την πίεση των ξένων συμβούλων, το Μάιο του 1927 ιδρύθηκε η Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία άρχισε τη λειτουργία της ένα χρόνο αργότερα. Το πρώτο παράθεμα από το έργο του Κώστα Κωστή «Ο πλούτος της Ελλάδας», το οποίο αποτελεί δευτερογενή πηγή, επιβεβαιώνει την ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος, της κεντρικής κρατικής τράπεζας της χώρας, στις 14 Μαΐου 1928 και συμπληρώνει ότι αυτή συνοδεύτηκε από την εφαρμογή μιας διαφορετικής οικονομικής πολιτικής. Και η Ελλάδα αρχίζει να εφαρμόζει τον κανόνα χρυσού συναλλάγματος, συνδέεται δηλαδή με την αγγλική λίρα.

Τα αποτελέσματα της λειτουργίας της Τράπεζας της Ελλάδος υπήρξαν ιδιαίτερα σημαντικά για τη χώρα. Αρχικά, πολύ γρήγορα πέτυχε σταθερές ισοτιμίες της δραχμής με τα ξένα νομίσματα, στηρίζοντας την έκδοση χαρτονομίσματος στα αποθέματά της σε χρυσό και συνάλλαγμα και εξασφαλίζοντας τη μετατρεψιμότητα του εθνικού νομίσματος σε χρυσό. Κατόρθωσε η Τράπεζα να πετύχει νομισματική σταθερότητα και παράλληλα πέτυχε τη δυνατότητα μετατροπής του εθνικού νομίσματος σε συνάλλαγμα και σε χρυσό. Μάλιστα, ο Κώστας Κωστής στο κείμενό του παρουσιάζει την εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από το νέο συναλλαγματικό κανόνα. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει ότι, σύμφωνα με τον κανόνα χρυσού, μπορούσαν οι κάτοχοι δραχμών να μετατρέψουν τα χρήματά τους σε λίρες, με κάποιους περιορισμούς. Ενώ, λοιπόν, η ελληνική οικονομία συνδεόταν με τα ξένα νομίσματα, παράλληλα η υιοθέτηση αυτού του συστήματος επηρέαζε τη νομισματική κυκλοφορία, αλλά και εξαρτούσε την προσφορά του χρήματος και στη χώρα μας από τις διακυμάνσεις των άλλων νομισμάτων, του εξωτερικού συναλλάγματος.

Επιπρόσθετα, η λειτουργία της Τράπεζας της Ελλάδος και η επιτυχία της νομισματικής σταθερότητας οδήγησε τα δημόσια οικονομικά σε περίοδο ευφορίας, βελτίωσε την πιστοληπτική ικανότητα του κράτους, ενίσχυσε την εισροή συναλλάγματος και τις επενδύσεις και προκάλεσε μία ισχυρή δυναμική που επέτρεψε τις σημαντικές πολιτικές, θεσμικές και οικονομικές πρωτοβουλίες της τελευταίας κυβέρνησης του Ελευθερίου Βενιζέλου (1928-1932).

Η περίοδος αυτή κράτησε μέχρι τις αρχές του 1932, οπότε εκδηλώθηκαν στη χώρα οι συνέπειες της μεγάλης οικονομικής κρίσης, που ξεκίνησε από τη Νέα Υόρκη το 1929.

β) σχολικό βιβλίο, σελ.54 + αξιοποίηση Κειμένου Β

Η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ το 1929 έφτασε στην Ελλάδα σε μία εποχή «ευημερίας». Η «ευημερία» σήμαινε ότι η εμπιστοσύνη των Ελλήνων σε ένα καλύτερο οικονομικά μέλλον είχε αποκατασταθεί, οι σκοτεινές εποχές της δεκαετίας του 1920 έδειχναν να απομακρύνονται, οι πληγές έκλειναν, η φτώχεια περιοριζόταν και το ελληνικό κράτος έδειχνε να σχεδιάζει το μέλλον με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και αισιοδοξία.

Οι προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης να αποτρέψει την κρίση εξάντλησαν τα αποθέματα της χώρας σε χρυσό και συνάλλαγμα. Την άνοιξη του 1932, όμως, η κυβέρνηση δεν μπόρεσε να αποφύγει την αναστολή της μετατρεψιμότητας του εθνικού νομίσματος, καθώς και την αναστολή εξυπηρέτησης των εξωτερικών δανείων. Πράγματι, όπως επιβεβαιώνεται και στο απόσπασμα της δευτερογενούς πηγής του Χρήστου Χατζηιωσήφ από το συλλογικό έργο «Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα: Όψεις πολιτικής και οικονομικής ιστορίας 1900-1940», η ελληνική κυβέρνηση και η Τράπεζα της Ελλάδας έκαναν σημαντική προσπάθεια να αποτρέψουν το αναπόφευκτο, όπως διαφαινόταν από τα παγκόσμια οικονομικά δεδομένα, την περίοδο από τα τέλη Σεπτεμβρίου του 1931 έως τον Απρίλιο του 1932. Πιο αναλυτικά, η απομάκρυνση από την μετατρεψιμότητα της δραχμής είχε αρχίσει από το Σεπτέμβριο του 1931 με διάφορους περιορισμούς που είχαν επιβληθεί, στην προσπάθεια της αποφυγής της επίσημης εγκατάλειψης της μετατρεψιμότητας που θα σήμανε την υποτίμηση της δραχμής. Αυτή η πολιτική είχε ως θύμα τον διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας (Αλέξανδρο Διομήδη) διότι κατηγορήθηκε ότι επέτρεψε σε βιομηχάνους να εξάγουν κεφάλαια πριν («τις παραμονές») της επιβολής των περιορισμών στο συνάλλαγμα. Ο Χατζηιωσήφ προσθέτει, επίσης, ότι η ελληνική κυβέρνηση ήταν διστακτική στην επιβολή της επίσημης εγκατάλειψης («άρσης») της μετατρεψιμότητας της δραχμής, την οποία και τελικά, δεν μπόρεσε να αποφύγει. Αυτή με τη σειρά της οδήγησε και στην αναστολή της αποπληρωμής της εξωτερικών δανείων.

Έτσι, και στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, εγκαινιάστηκε μια περίοδος ισχυρού κρατικού παρεμβατισμού στα οικονομικά ζητήματα, ιδιαίτερα στις εξωτερικές συναλλαγές, και μια πολιτική προστατευτισμού, με σκοπό την αυτάρκεια της χώρας. Η Ελλάδα μπήκε με τη σειρά της στο χώρο της κλειστής οικονομίας, όπου οι συναλλαγές καθορίζονταν περισσότερο από γραφειοκρατικές διαδικασίες παρά από ελεύθερες οικονομικές συμφωνίες.

Όσον αφορά στις εξωτερικές συναλλαγές, στην Ελλάδα και την Ευρώπη κυριάρχησε η μέθοδος του διακανονισμού «κλήρικ». Οι διεθνείς συναλλαγές δεν γίνονταν, δηλαδή, με βάση το μετατρέψιμο συνάλλαγμα αλλά με βάση διακρατικές συμφωνίες που κοστολογούσαν τα προς ανταλλαγή προϊόντα και φρόντιζαν να ισοσκελίσουν την αξία των εισαγωγών με την αντίστοιχη των εξαγωγών, στο πλαίσιο ειδικών λογαριασμών. Για μια χώρα, όπως η Ελλάδα, όπου οι συναλλαγές με το εξωτερικό ήταν έντονα ελλειμματικές, η διαδικασία αυτή, πέρα από τα αρνητικά, είχε και θετικά στοιχεία.

ΘΕΜΑ Δ1

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφέρετε:

α. τις θέσεις που εξέφραζε το ρωσικό κόμμα σε πολιτικό, κοινωνικό και θρησκευτικό επίπεδο (μονάδες 19) και

β. τις κοινωνικές ομάδες που συμπαράταχθηκαν με το ρωσικό κόμμα. (μονάδες 6)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Το «ρωσικό» κόμμα [...] υποστήριζε τη συμφιλίωση με την Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης (μέσα στο πλαίσιο του αυτοκέφαλου), μεγαλύτερες εξουσίες για την Εκκλησία μέσα στο κράτος, και ορθόδοξη μοναρχία. Σε άλλα ζητήματα η θέση του «ρωσικού» κόμματος ήταν συνήθως συγκεχυμένη ή ασυνεπής. Μέσα στην ενδεκάχρονη αυτή περίοδο διένυσε όλο το φάσμα από την υποστήριξη της απολυταρχίας ως την υποστήριξη της πιο φιλελεύθερης μορφής συνταγματισμού, δεδομένου ότι η θέση του σε κάθε συγκεκριμένη στιγμή εξαρτιόταν από το βαθμό της εύνοιας που του έδειχνε ο βασιλιάς.

John A. Petropoulos, *Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο Ελληνικό Βασίλειο (1833-1843)*, τόμος Β', Αθήνα 1985: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, σ. 632.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Το ρωσικόν κόμμα προέβαλλε την ομόδοξον δύναμιν του Βορρά, «την προστάτιδα των καταπιεζομένων ορθοδόξων χριστιανών», ως τον αληθή φίλον της Ελλάδος, ο οποίος υποστηρίζει αποτελεσματικώς και αφιλοκερδώς την ικανοποίησιν των εθνικών δικαίων. Η εφημερίς «Αιών», όργανον του ρωσικού κόμματος, έγγραφε μεταξύ άλλων: «Ρωσικόν κόμμα ουδέποτε υπήρξεν, ούτε υπάρχει. Υπήρξε και υπάρχει το μέγα εθνικόν κόμμα, το αφοσιωμένον εις την πίστιν των πατέρων αυτού και απεκδεχόμενον παρά της Ρωσίας τον θρίαμβον της Ορθοδοξίας και το μεγαλείον του Ελληνικού Έθνους εν τω μέλλοντι». Οι ρωσόφρονες διεκήρυττον ότι η Ρωσία θα εκδιώξη βιαίως τους τούρκους από τα ελληνικά εδάφη και γενικώς από την Βαλκανικήν και την Ανατολήν. Το ρωσικόν κόμμα εθεωρείτο ως εμφορούμενον από συντηρητικάς αρχάς. Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ο αρχηγός του κόμματος, εξεδήλωσε τας σκέψεις του κατά της παροχής συντάγματος. Εθεώρει πολιτικώς ανώριμον τον ελληνικόν λαόν.

Χαρίτων Κοριζής, *Η πολιτική ζωή εις την Ελλάδα 1821-1910*, Αθήνα 1974: Αυτοέκδοση, σσ. 56-57.

ΚΕΙΜΕΝΟ Γ

Από καιρό οι Έλληνες είχαν ζωντανή την ελπίδα ότι ο τσάρος θα τους απελευθέρωνε μια μέρα. [...] Τους Έλληνες συνέδεαν με τους Ρώσους ακόμη κοινές αναμνήσεις από την εκστρατεία του ρωσικού στόλου υπό τον στρατηγό Αλεξέι Γκριγκόροβιτς Ορλόφ

στο Αιγαίο κατά τη διάρκεια του ρωσοτουρκικού πολέμου [...]. Η ειρήνη του Κιουτσούκ Καϊναρτζί (1774) είχε χαρίσει, πρώτον, στην ορθόδοξη Εκκλησία μέσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία το πλεονέκτημα της ρωσικής προστασίας και, δεύτερον, στους Έλληνες εμπόρους τη δυνατότητα γρήγορου πλουτισμού με το εμπόριο της Μαύρης Θάλασσας, που θεμελίωσε στις Σπέτσες, ένα από τα σημαντικότερα εμπορικά κέντρα της Μεσογείου, τον πολιτικό προσανατολισμό κυρίως προς το Ρωσικό Κόμμα και έδωσε την ώθηση για τη δημιουργία μιας σημαντικής ελληνικής παροικίας στο νέο εμπορικό λιμάνι της Οδησού.

Gunnar Hering, *Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα 1821-1936*, τόμος Α', Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2004, σσ. 221-222.

ΚΕΙΜΕΝΟ Δ

Βαθιά θρησκευόμενες, υπερβάλλοντες τους κινδύνους για την Ορθοδοξία, εξαιτίας της διαλύσεως των μοναστηριών, παρακινούμενες και από τον κατώτερο κλήρο που ανοιχτά αντιστρατευόταν τα κυβερνητικά μέτρα, οι λαϊκές τάξεις, κοσμικοί και κληρικοί, έβρισκαν ως μόνο καταφύγιο το «ρωσικό» κόμμα, δεμένο ακατάλυτα με τους δεσμούς της Ορθοδοξίας. Παρά το γεγονός ότι το κόμμα είχε στα χρόνια αυτά χτυπηθεί σκληρά, η λαϊκή του βάση, αντί να μειώνεται, διευρυνόταν.

Ιω. Πετρόπουλος, Αικ. Κουμαριανού, «Περίοδος Βασιλείας του Όθωνος 1833-1862» στο *Ιστορία Ελληνικού Έθνους*, τόμος ΙΓ', Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2000, σ. 73.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. Σχολικό βιβλίο σελ. 66 «Σε αντίθεση με τις σχετικά ασαφείς θέσεις ... θρησκευτικό συναίσθημα των Ελλήνων» **και 66-68** «όλοι αυτοί απαιτούσαν ... οι ναπαίοι άσκησαν έντονη αντιπολίτευση», **σε συνδυασμό με πληροφορίες από τα παραθέματα Α, Β και Γ.**

Σε αντίθεση με τις σχετικά ασαφείς θέσεις και τη συγκεχυμένη ιδεολογία του γαλλικού κόμματος, το ρωσικό χαρακτηριζόταν από σταθερές πολιτικές θέσεις. Η ομοιότητα με τα δύο άλλα κόμματα βρισκόταν στο γεγονός ότι στη Μεγάλη Δύναμη, στην οποία στήριζαν τις ελπίδες τους για την εξωτερική πολιτική, αναγνώριζαν και ένα πρότυπο για την εσωτερική οργάνωση της χώρας. Η Ρωσία μπορούσε να βρει αποδοχή από μεγάλο τμήμα του πληθυσμού, επειδή ήταν η μοναδική Μεγάλη Δύναμη με ορθόδοξο χριστιανικό δόγμα. Όπως προσθέτει και το δεύτερο απόσπασμα, το ρωσικό κόμμα πρόβαλε τη Ρωσία ως τη δύναμη που μπορούσε να προστατεύσει αποτελεσματικά όλους τους καταπιεσμένους ορθοδόξους χριστιανούς. Για τους οπαδούς του ρωσικού κόμματος η Ρωσία ήταν η μόνη δύναμη που έτρεφε αφιλοκερδώς αισθήματα φιλίας προς την Ελλάδα. Η αντίληψη αυτή, σύμφωνα με όσα συμπληρώνει το απόσπασμα από το έργο του Gunnar Hering, στηριζόταν σε αντιλήψεις που είχαν διαμορφωθεί κατά την προεπαναστατική περίοδο, οπότε οι Έλληνες διατηρούσαν την ελπίδα ότι ο τσάρος της Ρωσίας θα μπορούσε να τους απελευθερώσει από τους Τούρκους.

Υπήρχαν επίσης αναμνήσεις από την εκστρατεία που είχε επιχειρήσει ο ρωσικός στόλος στο Αιγαίο υπό την ηγεσία του Αλεξέι Ορλόφ, στη διάρκεια ενός ρωσοτουρκικού πολέμου. Εξίσου σημαντική ήταν η ανάμνηση της συνθήκης του Κιουτσούκ Καϊναρτζή, η οποία εξασφάλισε τη ρωσική προστασία τόσο στην Ορθόδοξη Εκκλησία όσο και στους Έλληνες εμπόρους. Με αυτή τη συνθήκη μάλιστα ευνοήθηκε ιδιαίτερα η ελληνική ναυτιλία, όπως γνωρίζουμε και από τις ιστορικές μας γνώσεις, τα χριστιανικά –ελληνικά– πλοία προστατεύονταν από τη ρωσική ισχύ και έτσι ευνοήθηκε η ραγδαία ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους. Στο τρίτο παράθεμα αναφέρεται ότι λόγω της εμπορικής δραστηριότητας που αναπτύχθηκε μετά τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή, δημιουργήθηκε μία σημαντική ελληνική παροικία στο λιμάνι της Οδησού και εξασφαλίστηκε η συμμετοχή των Ελλήνων στην εμπορική και ναυτιλιακή δραστηριότητα της Μαύρης Θάλασσας. Η εμπορική αυτή δραστηριότητα εννόησε ιδιαίτερα τις Σπέτσες, οι οποίες αναδείχθηκαν σε σημαντικό εμπορικό κέντρο και στήριξαν το ρωσικό κόμμα.

Χαρακτηριστικό του ρωσικού κόμματος ήταν η άκρως συντηρητική στάση σε όλες τις επιλογές του. Το θεμέλιο της κοινωνικής τάξης ήταν γι' αυτό η θρησκεία. Σ' αυτήν βασιζόταν και η νομιμότητα της εξουσίας, όπως επιβεβαιώνει και το πρώτο κείμενο, στο οποίο αναφέρεται ότι το ρωσικό κόμμα επιθυμούσε η Εκκλησία να συγκεντρώσει μεγαλύτερη εξουσία στο πλαίσιο του κράτους. Το ρωσικό κόμμα έβλεπε την Εκκλησία σε διαρκή κίνδυνο και καταπολεμούσε τον κοσμοπολιτισμό και την οποιαδήποτε αποστασιοποίηση από τις παραδόσεις. Η ξενοφοβία, όπως επίσης η άρνηση του διαφωτισμού και της δυτικής παιδείας αποτελούσαν κυρίαρχες αντιλήψεις των μελών του. Προκειμένου να προσεγγίσει ευρύτερα στρώματα, απευθυνόταν συχνά στο θρησκευτικό συναίσθημα των Ελλήνων. Ένα χαρακτηριστικό δείγμα της άποψης των οπαδών του ρωσικού κόμματος μας δίνει ο Χαρίτων Κοριζής, αναφερόμενος σε ένα δημοσίευμα της εφημερίδας «Αιών». Η εφημερίδα αυτή, η οποία υπήρξε επίσημο όργανο του ρωσικού κόμματος, υποστηρίζει ότι δεν υπήρξε ποτέ «ρωσικό» κόμμα αλλά ένα μεγάλο «εθνικό» κόμμα, αφοσιωμένο στο μελλοντικό μεγαλείο του ελληνικού έθνους και την επικράτηση της πατροπαράδοτης πίστης των Ελλήνων μαζί με την ομόδοξη Ρωσία.

Οι οπαδοί του ρωσικού κόμματος απαιτούσαν την ίδρυση ενός ισχυρού κράτους, το οποίο, σε συνεργασία με τη Ρωσία και το Οικουμενικό Πατριαρχείο, θα φρόντιζε για την καθαρότητα της πίστης και θα αναγνώριζε στην Εκκλησία κυρίαρχη θέση. Πίστευαν ότι κάποιοι ικανοί πολιτικοί γνώριζαν τα προβλήματα του λαού καλύτερα από τον ίδιο, κι αυτοί θα έπρεπε να κυβερνήσουν. Το δεύτερο κείμενο μάλιστα αναφέρει χαρακτηριστικά ότι ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ως αρχηγός του ρωσικού κόμματος υποστήριζε ότι ο ελληνικός λαός δεν ήταν πολιτικά ώριμος. Επομένως οι οπαδοί του ρωσικού κόμματος ήταν κατά κύριο λόγο αντισυνταγματικοί, υπέρ ενός συγκεντρωτικού συστήματος διακυβέρνησης και κατά της πολυφωνίας. Το πρώτο κείμενο επιβεβαιώνει τη συντηρητική στάση του ρωσικού κόμματος και των οπαδών του, αναφέροντας ότι υποστήριζαν την ιδέα μίας «ορθόδοξης

μοναρχίας». Το κείμενο του Κοριζή επίσης αναφέρει σχετικά ότι οι οπαδοί του ρωσικού κόμματος εξέφραζαν συντηρητικές θέσεις και αναφέρει ως χαρακτηριστικό παράδειγμα τον Κολοκοτρώνη, ο οποίος υποστήριζε αντισυνταγματικές θέσεις. Όπως γνωρίζουμε ωστόσο από τις ιστορικές μας γνώσεις, το ρωσικό κόμμα δεν υπήρξε απόλυτα σταθερό στην απόρριψη της εισαγωγής συνταγματικών θεσμών ενώ αντίθετα, σε ορισμένες περιπτώσεις, φαίνεται να συνεργάστηκε στην ψήφιση συνταγμάτων. Όπως αναφέρεται επίσης στο πρώτο παράθεμα, η στάση του ρωσικού κόμματος σε μία περίοδο έντεκα ετών μεταβλήθηκε από την στήριξη ενός απολυταρχικού τρόπου διακυβέρνησης προς περισσότερο φιλελεύθερες απόψεις, οι οποίες υποστήριζαν την ύπαρξη και εφαρμογή συνταγματικών θεσμών. Η αλλαγή αυτή στη στάση του κόμματος υπήρξε τόσο μεγάλη, ώστε να δίνεται η εντύπωση σύγχυσης και ασυνέπειας στον ιδεολογικού προσανατολισμό. Σύμφωνα με το πρώτο κείμενο, αυτή η αλλαγή στάσης επηρεάστηκε από τη στάση που κρατούσε ο βασιλιάς Όθωνας κατά περίπτωση και το πόσο ευνοϊκός ήταν απέναντι στο ρωσικό κόμμα.

Το ιδιαίτερο πρόβλημα που έβλεπε το κόμμα των «ναπαίων» (όπως αλλιώς ονομαζόταν), στην περίοδο της βαυαροκρατίας, δεν ήταν ο αυταρχισμός του καθεστώτος, αλλά οι κίνδυνοι που αντιμετώπιζαν η πίστη και η Εκκλησία από τα μέτρα που ψήφισε η αντιβασιλεία, π.χ. το αυτοκέφαλο της Ελληνικής Εκκλησίας, η οποία έως τότε υπαγόταν στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Θεωρούσαν ότι η υποταγή της Εκκλησίας της Ελλάδας στο Πατριαρχείο επέτρεπε στη Ρωσία να επεμβαίνει για την προστασία των ορθοδόξων. Στην απόφαση για το αυτοκέφαλο της Εκκλησίας οι ναπαίοι άσκησαν έντονη αντιπολίτευση. Όπως αναφέρει επίσης το πρώτο κείμενο, το ρωσικό κόμμα στήριξε τη συμφιλίωση της ελλαδικής Εκκλησίας με το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης ακόμα και μέσα στο πλαίσιο του αυτοκέφαλου.

β. Σχολικό βιβλίο σελ. 66 «Με το κόμμα αυτό συμπαράτάχθηκαν ... μετά τη δολοφονία του απολύθηκαν», σε συνδυασμό με τις πληροφορίες του κειμένου Δ.

Με το ρωσικό κόμμα συμπαράτάχθηκαν, ιδίως κατά την εποχή της διακυβέρνησης της χώρας από τον Καποδίστρια, όσοι είχαν υποφέρει ιδιαίτερα κατά την εποχή της Επανάστασης και κατά τους εμφύλιους πολέμους: οι ακτήμονες, οι μικροϊδιοκτήτες γης, αγωνιστές και χαμηλόβαθμοι αξιωματικοί, μοναχοί, και δημόσιοι υπάλληλοι που διορίστηκαν από τον Καποδίστρια και μετά τη δολοφονία του απολύθηκαν. Το τέταρτο παράθεμα αναφέρει χαρακτηριστικά ότι οι οπαδοί του ρωσικού κόμματος προέρχονταν από τις λαϊκές τάξεις κοσμικών και κληρικών. Οι οπαδοί του ρωσικού κόμματος ήταν αντίθετοι με τα μέτρα της κυβέρνησης και μάλιστα ο αριθμός τους με το πέρασμα του χρόνου αυξανόταν, παρά τις επιθέσεις που δεχόταν το κόμμα. Οι άνθρωποι αυτοί επηρεάζονταν από τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις και τις παροτρύνσεις των κατώτερων κληρικών, θεωρώντας ότι το ορθόδοξο δόγμα και το ρωσικό κόμμα που το εξέφραζε αποτελούσαν το μοναδικό τους καταφύγιο. Ιδιαίτερα επηρέασε τη μάζα των οπαδών του ρωσικού κόμματος, η διάλυση των μοναστηριών, η οποία

φάνηκε να επιβεβαιώνει τους υπερβολικούς φόβους τους για τους κινδύνους που απειλούσαν την Ορθοδοξία.

Αξιολόγηση

Όσον αφορά τα θέματα του νέου συστήματος είναι βατά, σαφώς διατυπωμένα και καλύπτουν ιδιαίτερα τα δύο πρώτα κεφάλαια της ύλης. Οι καλά προετοιμασμένοι υποψήφιοι δεν θα αντιμετωπίσουν ιδιαίτερα προβλήματα στην απάντησή τους.

Αφειρρία το μέλλον

Αφειρρία το μέλλον

